

ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ

«Τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν» (Β' Κορινθ. ιγ', 9)

«Σταυρός, ὁ φύλαξ πάσης τῆς οἰκουμένης»
(Ι. Μονή Μυρσινιδίου 24.09.25)

Τεύχος 84ον ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ-ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2025

ΓΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ & ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΕΩΣ

ΧΙΟΣ

Άγιασμός ένάρξεως μαθημάτων
(Α' Γυμνάσιον Χίου 11.09.25)

Έξάμηνον μνημόσυνον Θεσσαλονίκης ΑΝΘΙΜΟΥ
(Ι. Μονή Βοηθείας 03.09.25)

Αριθμ. Πρωτ. 605

† Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ
ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ ΚΑΙ
ΕΛΕΟΣ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ
ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
* * *

Τιμωτάτοι αδελφοί Ίεράρχαι καί τέκνα έν Κυρίω εύλογημένα,

Εύδοκοῦντος τοῦ πανδώρου Θεοῦ, εἰσερχόμεθα σήμερον εἰς τό νέον ἐκκλησιαστικόν ἔτος, δοξολογοῦντες τό ὑπερουράνιον ὄνομα Αὐτοῦ διά τήν ἀδιάσπαστον δαψιλή καρποφορίαν τῶν πρωτοβουλιῶν τῆς Ἀγίας Αὐτοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας εἰς τόν χώρον τῆς προστασίας τῆς κτίσεως. Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ὄχι μόνον ἐπεσήμανεν ἐγκαίρως τήν σοβαρότητα τῶν περιβαλλοντικῶν προβλημάτων, ἀλλά ἔστρεψε τήν προσοχήν εἰς τά αἰτία των, εἰς τάς ἐσωτερικάς, πνευματικάς καί ἠθικάς καταβολάς των, καί προέτεινε λύσεις ἐπί τῇ βάσει τοῦ Ὁρθοδόξου εὐχαριστιακοῦ καί ἀσκητικοῦ ἠθους.

Ἡ Ὁρθοδοξία ὡς πίστις, θεία λατρεία καί ἐγκόσμιος μαρτυρία εἶναι ἡ οἰκοφιλική μορφή τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, ἡ ἀνακήρυξις τῆς ἑορτῆς τῆς Ἰνδίκτου εἰς Ἡμέραν προσευχῆς ὑπέρ τῆς προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος δέν ὑπῆρξεν ἀπλῶς ἀντίδρασις εἰς τήν σύγχρονον οἰκολογικήν κρίσιν, ἀλλά συνέπεια καί προέκτασις τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας ὡς «ἐφηρμοσμένης οἰκολογίας». Ἐξ ἀρχῆς διεκηρύξαμεν καί τό ἀδιαίρετον τοῦ σεβασμοῦ τῆς δημιουργίας καί τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί ἀνεδείξαμεν τήν κοινήν ρίζαν καί τήν ἀλληλουχίαν περιβαλλοντικῶν καί κοινωνικῶν προβλημάτων. Ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπό τόν Θεόν γεννᾷ τήν κτητικὴν καί ἐκμεταλλευτικὴν στάσιν καί συμπεριφορὰν ἔναντι τῆς κτίσεως καί τοῦ συνανθρώπου, ἐνῶ ἡ ἐν Χριστῷ καί κατά Χριστόν ζωὴ εἶναι

πηγή περιβαλλοντικής ευαισθησίας και φιλανθρώπου δράσεως. Συμφώνως προς τόν Κυριακόν λόγον, «πᾶν δένδρον ἀγαθόν καρπούς καλοῦς ποιεῖ, τό δέ σαπρόν δένδρον καρπούς πονηρούς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθόν καρπούς πονηρούς ποιεῖν, οὐδέ δένδρον σαπρόν καρπούς καλοῦς ποιεῖν» (Ματθ. ζ', 17-18).

Ὁ σεβασμός τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν, ὀξύνει τό αἰσθητήριόν μας διά τό ἀγαθόν καί τό πρακτέον. Ἡ ἀδιαφορία διά τό Ὑπερβατικόν καί ὁ συνακόλουθος «ἀνθρωπομονισμός» ὀδηγοῦν εἰς ἐγκλωβισμόν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τά γεώδη, εἰς συρρίκνωσιν τῆς ἐλευθερίας του εἰς πραγματιστικές ἐπιλογάς καί ἀποφάσεις, συνυφασμένας πάντοτε μέ ἐπιφανειακάς θεωρήσεις τῶν πραγμάτων καί μέ τήν ταύτισιν τοῦ ἀγαθοῦ μέ τό «περιστασιακῶς χρήσιμον». Ὁ ἐπίκαιρος λόγος περί «οἰκολογικῆς μετανοίας», πέραν τῆς κλήσεως εἰς μεταμέλειαν διά τήν ἐπιτελεσθεῖσαν οἰκολογικήν ζημίαν καί εἰς ριζικήν ἀλλαγὴν νοοτροπίας καί συμπεριφορᾶς ἔναντι τῆς δημιουργίας, ἀναφέρεται καί εἰς τήν ἀνάγκην ὑπερβάσεως τῆς σφαλερᾶς τοποθετήσεως, ἡ ὁποία στηρίζει τήν θεώρησιν τῆς καταστροφικῆς διά τό φυσικό περιβάλλον «ιδιονομίας τῆς οἰκονομίας» ὡς μονοδρόμου πρὸς τήν ἀνάπτυξιν, καί τροφοδοτεῖ τήν ἀφελῆ πίστιν εἰς τήν δυνατότητα τῆς φύσεως νά ἀναζωογονῆται ἀφ' ἑαυτῆς εἰς τό διηνεκές, παρὰ τὰς ἀνθρωπογενεῖς ἐπιβαρύνσεις της, ὡς ἡ ἐντεινομένη κλιματική ἀλλαγὴ καί αἱ καταστροφικαί πλανητικαί συνέπειά της. Εἰς ὅλα αὐτά προστίθεται σήμερον τό πανδαιμόνιον τῶν πολεμικῶν ἰαχῶν, τῶν βομβαρδισμῶν, τῶν πυραύλων καί τῶν ἐκρήξεων, τό ὁποῖον ἐπικαλύπτει τήν κραυγὴν τῶν ἀθῶων θυμάτων τῆς ἀνηλεοῦς βίας καί τοὺς στεναγμούς τῆς δημιουργίας. Τό μέλλον τῆς ζωῆς εἰς τόν πλανήτην μας ἢ θά εἶναι οἰκολογικόν καί εἰρηνικόν ἢ ἀνύπαρκτον.

Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, ὁμοῦ μετά τοῦ ἀγῶνος διά τήν εἰρήνην, τήν δικαιοσύνην καί τήν ἀλληλεγγύην, θά συνεχίσῃ νά πρωτοστατῇ εἰς τήν προστασίαν τῆς φύσεως, εἰς τήν ἀνάδειξιν τῆς οἰκολογικῆς θεματικῆς εἰς κεντρικόν ζήτημα τοῦ διαχριστιανικοῦ καί

τοῦ διαθρησκειακοῦ διαλόγου, εἰς τὴν προβολὴν τῆς σημασίας τῶν χριστιανίων οἰκοφιλικῶν ἀρχῶν καὶ παραδόσεων ἐν τῷ πλαίσιῳ διεθνῶν θεσμῶν, οἰκολογικῶν ὀργανώσεων, ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων καὶ τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν. Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ σύμπραξις εἰς τὸν τομέα τῆς οἰκολογίας ἐνισχύει τὴν αἴσθησιν τῆς κοινῆς εὐθύνης διὰ τὴν πορείαν πρὸς τὸ μέλλον καὶ δημιουργεῖ νέας εὐνοϊκὰς προοπτικὰς.

Ἐπανερχόμενοι εἰς ὅσα ἀναφέρομεν εἰς παλαιότερον Μήνυμά μας, καλοῦμεν ἐκ νέου τὰς ἀνά τὴν οἰκουμένην Ἐπαρχίας τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας, τὰς ἐνορίας καὶ τὰς ἱεράς Μονάς, νά ἀναπτύξουν συντονισμένας δράσεις καὶ συγκεκριμένας παρεμβάσεις διὰ τὴν κινητοποίησιν τῶν πιστῶν, μετ' ἐμφάσεως εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς νέας γενεᾶς. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν οἰκολογικῶν συνεπειῶν τῆς πίστεώς μας ἐν τῇ πράξει ἀποτελεῖ καθοριστικὴν διάστασιν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν ἰδιοπροσωπίας.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, εὐχόμενοι πρὸς πάντας ὑμᾶς αἴσιον καὶ πολύκαρπον ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς καὶ θεαρέστοις τὸν νέον ἐκκλησιαστικὸν ἐνιαυτὸν, καλοῦμεν τὰ ἀνά τὴν ὑφήλιον τέκνα τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας νά ζοῦν οἰκοφιλικῶς καὶ φιλαδέλφως, νά προσεύχωνται διὰ τὴν κτίσιν καὶ τὴν εἰρήνην, νά ἀγωνίζωνται διὰ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ τὴν ἀειφορίαν, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἐμπέδωσιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀλληλεγγύης, καὶ ἐπικαλούμεθα ἐφ' ὑμᾶς, μεσιτεία καὶ προστασία τῆς Παναγίας Θεοτόκου τῆς Παμμακαρίστου, τὴν ζεῖδωρον χάριν καὶ τὸ μέγα ἔλεος τοῦ πανσθενοῦς Κτίστου τῶν ἀπάντων καὶ παντελεήμονος Θεοῦ τῆς ἀγάπης.

Εὐλογημένον ἐκκλησιαστικὸν ἔτος, ἀδελφοί καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ!

,βκε' Σεπτεμβρίου α'

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

«Ιστορική αναδρομή στην Έμπορική Ναυτιλία τῶν Καρδαμύλων. Συμβολή τῶν Καρδαμυλιτῶν μέ τή δημιουργία ἐπιχειρήσεων καί στελέχωση τῶν ναυτιλιακῶν ἐταιρειῶν»¹.

Μαρίας Ποντικοῦ : ἐρευνήτριας στόν Τομέα τοῦ Πολιτισμοῦ τῆς ΑΣΤΙΚΗΣ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ: “ΑΙΓΕΑΣ”, ἡ ὁποία ὑπάγεται στόν ὄμιλο τοῦ Ἀθανασίου Μαρτίνου, στό πλαίσιο τῆς ἔρευνας γιά τήν ἱστορία τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας

Τά «Καρδάμυλα» τῆς Χίου ἀποδεδειγμένα, πλέον, ἀδιάλειπτα καί διαχρονικά, συνέδραμαν στό ναυτιλιακό γίνεσθαι τῆς Ἑλλάδας μέσω τῆς ἐξέχουσας συμβολῆς τῶν ναυτικῶν ὄλων τῶν εἰδικοτήτων, ἐκπληρώνοντας τόν σκοπό τους ὡς ἑνός ἐκ τῶν παραδοσιακότερων ναυτιλιακῶν κέντρων τοῦ «ναυτότοπου» τῆς Χίου, ὁ ὁποῖος συνιστᾷ ξεχωριστό, διακριτό κεφάλαιο στήν Ἱστορία τῆς Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, ὄχι μόνο τῆς χώρας μας, ἀλλά καί τοῦ διεθνοῦς ναυτιλιακοῦ στερεώματος. Οἱ «Καρδαμυλίτες» πλοιοκτῆτες, καπετάνιοι, πλοίαρχοι καί μηχανικοί διακρίθηκαν στόν ἐμπορικό ναυτικό στίβο ἐντός καί ἐκτός Ἑλλάδας.

Τά «Καρδάμυλα» διατηροῦν τήν ὀνομασία τους ἀπό τά χρόνια τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Ἀναφέρονται στόν Θουκυδίδη² ὡς «Καρδαμύλη», πόλη

¹ Τό παρόν ἄρθρο ἀποτελεῖ βελτιωμένη καί ἐπαυξημένη ἔκδοση τῆς ἀνακοίνωσής μου, ἡ ὁποία ἐκφωνήθηκε στό πλαίσιο τοῦ προγράμματος τῶν δράσεων καί ἐκδηλώσεων τῆς ναυτικῆς ἐβδομάδας (Χίος 29-6/7/2025) στήν ἡμερίδα πού πραγματοποιήθηκε (29/6/2025) στήν πλατεία τῶν Κάτω Καρδαμύλων (Μάρμαρο, Ἀφανῆς Ναύτης).

² Βλ. Ἀναλυτικά *Thucydides de Bello Peloponnesiaco*, ἐκδ. I. Bekker, London 1821, Vol. III, σ. 167-170, *Θουκ.* VIII, 24: «Καί ἐν τε Καρδαμύλῃ ἀποβάντες καί ἐν Βολίσκῳ τοὺς προσβοηθήσαντες τῶν Χίων μάχη νικήσαντες καί πολλοὺς διαφθείραντες ἀνάστατα ἐποίησαν τὰ ταῦτη χωρία». Πρβλ. *Καρδάμυλα Χίου, Ἱστορία, Ἀξιοθέατα, Περιήγηση*, Δήμος Καρδαμύλων 1993, σ. 10-11 (ἐφεξῆς: *Καρδάμυλα Χίου*).

στήν οποία οι Αθηναίοι μαζί με τη Βολισσό πραγματοποίησαν απόβαση τό 411 π.Χ. τόν καιρό τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου (431 - 404 π. Χ.)³.

Σημαντική πηγή γιά τήν ἱστορία τῶν Καρδαμύλων κατά τον 4^ο π.Χ. αἰ. συνιστᾶ ἡ ἐπιγραφή πού βρέθηκε τόν Νοέμβριο τοῦ 1878 στόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα, ὅπου ἀναφέρονται στοιχεῖα γιά τό ἀριστοκρατικό γένος τῶν Κλυτιδῶν⁴.

Γιά τά «Καρδάμυλα» κατά τήν ὕστερη βυζαντινή περίοδο πληροφοροῦμαστε ἀπό τό χρυσόβουλο τοῦ Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου τοῦ ἔτους 1259. Ὅπως μνημονεύεται στό βυζαντινό χειρόγραφο ἡ Νέα Μονή εἶχε ὑπό τή δικαιοδοσία της, μεταξύ τῶν παντός εἴδους κτημάτων κατανεμημένων σέ ὀλόκληρη τή Χίο, καί τό «Καρδαμύλιον μετόχιον»⁵.

Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι οἱ Καρδαμυλίτες οὐδέποτε ἐνεπλάκησαν σέ πειρατικές ἐπιδρομές. Ἀπεναντίας ἐπλήγησαν ἀπό τήν πειρατεία⁶. Ἐχει ἐπικρατήσει

³Βλ. ἐνδεικτικά Κ. J. Dover, "Thucydides 'as History' and 'as Literature,'" *History and Theory* 22 (1983) 54-63.-J. S. Rusten, "Prolegomena to the Peloponnesian War: Thucydides Book 1", στό: P. Low (επιμ.), *The Cambridge Companion to Thucydides*, Cambridge 2023, σ. 77-88.

⁴Οἱ Κλυτίδες ἦταν παλαιότατο ἀριστοκρατικό καί ἱερατικό γένος τῆς Χίου ὅπως οἱ Ὀμηρίδες καί οἱ Οἰνοπίδες, προνομιοῦχοι στήν πατρίδα γῆ πού ἦταν ἰδρυμένα τά ἱερά τους. Τά λίγα ἀρχαῖκά ἢ κλασικά γένη πού μαρτυροῦνται σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα εἶναι ἐπιφανεῖς οἰκογένειες μέ θρησκευτικά προνόμια, ὅπως οἱ Εὐμολπίδες καί οἱ Κήρυκες στήν Ἐλευσίνα ἢ οἱ Κλυτίδες στή Χίο. Τά μέλη ὁμως αὐτῶν δέν ἦταν ὑποχρεωτικά ἀριστοκράτες, ἀφοῦ τά ἱερατικά ἀξιώματά τους ἦταν κυρίως ταπεινά. Βλ. *Καρδάμυλα Χίου*, σ. 12.- 13 (ἐφεξῆς: *Καρδάμυλα Χίου*).-B. Haussoullier, "Inscriptions inédites de l'île de Chios", *Revue des Études Grecques* 3 (1890), Paris 1890, σ. 206-213.-Φ. Δεκάζου-Στεφανοπούλου, *Οἱ μισθώσεις τῶν Κλυτιδῶν στήν ἀρχαία Χίο*, διδ. διατρ., Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικῶν καί Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης, Ἀθήνα 1985.

⁵Γ. Ζέπος - Π. Ζέπος, *Jus Graecoromanum*, τ. I-VIII, Ἀθήναι 1931 (ἀνατ. Aalen 1962), (Appendix) JGRI, 655 «ἕτερον μετόχιον τό Καρδαμύλιον, μετὰ τῆς ὑπ' αὐτό ἀροσίμου γῆς καί νομαδίας τῆς Βρύσεως καί πάντων τῶν περι αὐτό σὺν τοῖς οἰκίμασι τοῦ Πύργου καί τῶ μιλῶνι». Πρβλ. *Καρδάμυλα Χίου*, σ. 13.

⁶Γιά τήν πειρατεία στό νησιό τοῦ Αἰγαίου, βλ. γενικά σειρά ἀπό μελέτες τῆς Ἄ. Κραντονέλλη, *Ἱστορία τῆς πειρατείας στούς πρώτους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας 1390-1538*, Ἀθήνα 1985, -τῆς ἰδίας, *Ἱστορία τῆς Πειρατείας στούς μέσους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας 1538-1699*, Ἀθήνα 1991, -ὁμοίως, *Ἑλληνική πειρατεία καί κοῦρσοσ τόν ΙΗ΄ αἰῶνα καί μέχρι τήν Ἑλληνική Ἐπανάσταση*, Ἀθήνα 1998. Εἰδικά γιά τή Χίο βλ. καί Δ. Δημητρόπουλος, *Ἡ πειρατεία στό Αἶγαῖο. Ὅψεις καί ἀντιφάσεις τῶν στερεοτύπων*, στό: *Ἐπιστημονικό Συμπόσιο: Μῦθοι καί Ἱδεολογήματα στή σύγχρονη Ἑλλάδα (23 & 24 Νοεμβρίου 2005)*, Ἐταιρεία Σπουδῶν Νεοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ &

ή άποψη ότι άμυνόμενοι άντεπιτέθηκαν σέ όργανωμένους Άραβες πειρατές που λεηλατούσαν τά νησιά του Αίγαίου⁷, ήδη από τον 12^ο αιώνα, γιά νά μπορέσουν μέ άνεση και ασφάλεια νά έμπορεύονται τά προϊόντα τους έντός του όμορου θαλασσίου χώρου.

Έπί Τουρκοκρατίας πέραν τών προνομίων που χορηγήθηκαν από τον Μωάμεθ Β', τον Πορθητή, στην Όρθόδοξη Έκκλησία, σέ όρισμένες περιοχές (όπως στή Χίο) δόθηκαν προνομιακοί όρισμοί⁸, οι όποιοι δημιούργησαν εύνοϊκές συνθήκες γιά τήν όργάνωση τών υποδούλων. Η σύσταση και ή ανάπτυξη τών κοινοτήτων-που έμμεσα προβλέπονταν από τά προνόμια- ιδιαίτερα από τίς άρχές του 17^{ου} αιώνα, υπήρξε σημαντική κατάκτηση γιά τον Έλληνισμό, καθώς ό θεσμός αυτός συσπείρωνε τους κατοίκους γιά τήν άντιμετώπιση τών προβλημάτων που δημιούργησε ή τουρκική έξουσία⁹.

Γενικής Παιδείας: Σχολή Μωραΐτη, Αθήνα 2007, σ. 115-134 (έδω: σ. 115-119). Γιά τά Καρδάμυλα, βλ. Ε. Καραβόλου, *Συμβίωση Έλλήνων και Όθωμανών στή Χίο πριν από τό 1822. Η τύχη τών αιχμαλώτων και ή εικόνα τών Όθωμανών Τούρκων ως «άλλων» στίς άφηγήσεις τής καταστροφής και σέ άλλες πηγές του 19^{ου} αιώνα*, διδ. διατρ., Ιωάννινα 2019, σ. 191, σημ. 485, όπου αναφέρεται συγκεκριμένα ότι σύμφωνα μέ μαρτυρία «μετά δώδεκα έτών αιχμαλωσίαν, δύο άδελφai κατά σάρκα, Παγκρατία και Καταφυγή Μαστρογιάνναινες, έκ Καρδαμύλων, επανήλθον εις τήν Μονήν» (έφεξής: Καραβόλου, *Συμβίωση*).

⁷ Βλ. Χρ. Γατανάς, *Τραγούδια από τή Χώρα, τά Καρδάμυλα, τή Βολισσό, τό Πυργί και χωριά τής Χίου, Δήμος Καρδαμύλων τής Χίου, Χίος 2009*.

⁸ Έγγραφα σουλτανικά μέ τά όποια παραχωρήθηκαν ειδικά προνόμια σέ όρισμένες περιοχές, βλ. Β. Σφυρόερα, *Ιστορία Νεώτερη και Σύγχρονη*, Αθήνα 1991, σ. 112-113 (έφεξής: Σφυρόερας, *Ιστορία Νεώτερη*). Γιά τον Μωάμεθ Β' Πορθητή, βλ. και Άβρ. Ν. Παπάζογλου, Μωάμεθ Β' ό Πορθητής κατά τον Τουρκον ιστορικό Νασίκ Πασά Ζάντε, *Έπετηρίς Έταιρείας Βυζαντινών Σπουδών* 21 (211-246). - J. Freely, *The Grand Turk: Sultan Mehmet II - Conqueror of Constantinople and Master of an Empire*, (repr.) New York 2009.

⁹ Σφυρόερας, *Ιστορία Νεώτερη*, σ. 113.- Κ. Γαλάνη, Η έμπορική ναυτιλία στό πλαίσιο τής οίκονομίας του πολέμου. Ανακατατάξεις και νέες εύκαιρίες, στό: Άσπ. Παυλοπούλου (έπιμ.), *Η οίκονομία στά χρόνια τής Έπανάστασης, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου 1-2 Όκτωβρίου 2021* [Πρακτικά Συνεδρίου του Τομέα Νεοελληνικών Έρευνών. 32], Αθήνα 2023, σ. 223-242-βλ. Καραβόλου, *Συμβίωση*, σ. 205, σημ. 543, όπου αναφέρεται ότι ό Καρδαμυλίτης Μιχαήλ-Άγγελος Αναγνώστης (Κοντόκωστας"Η Κονταναγνώστης), στρατολόγησε 200 άνδρες από τά Καρδάμυλα, πολεμώντας μέ άνδρεία, διέσωσε πολλούς άμάχους από τή Σφαγή διευκολύνοντας τήν έπιβίβασή τους στό πλοία και σ. 260, σημ. 722.

Στή διάρκεια του 18^{ου} αιώνα παρατηρήθηκε σημαντική ναυτιλιακή και έμπορική δραστηριότητα σε πολλές παράκτιες περιοχές του έλληνικού χώρου και στα νησιά. Η δράση αυτή ευνοήθηκε από διάφορες συγκυρίες, κυρίως όμως από την έξοδο της Ρωσίας στη Μαύρη Θάλασσα και την ανάπτυξη του εμπορίου σε λιμάνια της ευρύτερης περιοχής (όπως στην Όδησσο)¹⁰.

Τό 1762 ανέλαβε τόν θρόνο τών τσάρων ή Αικατερίνη Β', ή οποία απέβλεπε όχι μόνο στη ρωσική εξάπλωση στόν Ευξεινο Πόντο και στις Βαλκανικές Χώρες, αλλά και στην κατάλυση της Όθωμανικής Αυτοκρατορίας¹¹. Ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος τελείωσε μέ νίκη τών Ρώσων και τόν Ιούλιο του 1774 υπογράφηκε ή συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζ ¹² μέ την οποία τά νησιά του Αιγαίου, πού είχαν καταληφθει από τούς Ρώσους, δόθηκαν και πάλι στόν σουλτάνο, χορηγήθηκε στους Έλληνες γενική άμνηστία και τά έλληνικά πλοία μπορούσαν νά ταξιδεύουν μέ ρωσική σημαία στα πλοία τους. Τά προνόμια και οί διευκολύνσεις πού άποκτούσαν οί Έλληνες μέ τή συνθήκη αυτή, έπιτάχυναν την οικονομική ανάπτυξη τών υποδούλων, άνοιγοντας στο έλληνικό ναυτικό τόν δρόμο προς τόν Ευξεινο Πόντο και τά παράλια της Νότιας Ρωσίας¹³, όπου

¹⁰P. Herlihy, Greek merchants in Odessa in the nineteenth century, *Harvard Ukrainian Studies* 3/4 (1979-1980), Part 1. Eucharisterion: Essays presented to Omeljan Pritsak on his Sixtieth Birthday by his Colleagues and Students, σ. 399-420.-P. Herlihy, The Greek community in Odessa, 1861-1917, στό: *Journal of Modern Greek Studies* 7.2 (1989) 235-252.-E. Sifneos, Preparing the Greek revolution in Odessa in the 1820s: tastes, markets and political liberalism, *The Historical Review / La Revue Historique* XI (2014)139-170.

¹¹ W. Fautre, Greeks in Odessa from Catherine II to the 21st Century, *Human Rights Without Frontiers Int' J* (May 2012), Brussels 2012.

¹²Βλ. ένδεικτικά Elvin Abbasbeyli, *Les drogmanscommetradeurs de traitésinternationaux: aspects linguistiques, culturels, historiques et politiques. L'exemple du traité de Küçük Kaynarca de 1774*, διδ. διατρ., Université de Strasbourg: Études turques (Traductologie), Strasbourg 2017.-του ίδιου, La traduction de la terminologie diplomatique dans l'Empire ottoman. L'exemple du traité de Küçük Kaynarca (1774), *Études Balkaniques* 23. 1. (2019) 101-138.

¹³Σφυρόερας, *Ιστορία Νεώτερη*, σ. 126-127.

σχηματίστηκαν άκμαϊες έλληνικές παροικίες, μεταξύ άλλων αναπτύχθηκε και τό Χιώτικο Δίκτυο¹⁴.

Η διασπορά του πληθυσμού τής Χίου, ή δυναμική παρουσία και δραστηριότητα των Χιωτών στά κυριότερα έμπορικά λιμάνια τής Νότιας Ρωσίας¹⁵, στίς έκβολές του Δούναβη¹⁶, στήν Κωνσταντινούπολη, στή Σμύρνη¹⁷ και άργότερα στήν Αίγυπτο βοήθησε τή ναυτιλία και τό έμπόριο στή Μεσόγειο και τή Μαύρη Θάλασσα¹⁸.

Από τά μέσα του 18^{ου} αϊ. και κυρίως μετά τή συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774), τό έμπορικό ναυτικό των νήσων του Αιγαίου μεταξύ αυτών τής Χίου και των Ψαρών, σημείωσε ραγδαία ανάπτυξη, ή όποία συνεχίστηκε- μέ

¹⁴Τζ. Χαυλαύτη, Έμπόριο και ναυτιλία τόν 19^ο αιώνα. Τό έπιχειρηματικό δίκτυο των Έλλήνων τής διασποράς: ή "χιώτικη" φάση (1830 - 1860), *Μνήμων* 15 (1993) 69-127.- Έλ. Φραγκάκη - Syrett, *Οί Χιώτες Έμποροι στίς διεθνείς συναλλαγές (1750 - 1850)*, Αθήνα 1995.

¹⁵Βλ. Έ. Σιφναίου, Έπαγγελματική ήθική και κοινωνική αγαθοεργία των Έλλήνων έπιχειρηματιών στή Ν. Ρωσία, *Τά Ιστορικά* 32 (2000) 109-130, σ. 111, 114-115, ίδίως: σ. 122: «Διαδρομή των Χίων: άποδημοϋν άπό έναν τόπο μέ έντονη έπιχειρηματική και ναυτική παράδοση. Διαθέτουν έμπορικές διασυνδέσεις και, συχνά, οργανωμένα δίκτυα στά μεσογειακά λιμάνια πρίν τήν έγκατάστασή τους στή Ρωσία. Έγκαθίστανται κυρίως στήν Όδησό και τό Ταϊνάνιο. Καταχωρίζονται γρήγορα στήν πρώτη τάξη των έμπόρων, λόγω των κεφαλαίων που μεταφέρουν κυρίως μέσω των έμπορικων τους δικτύων. Ασχολούνται μέ έπιτυχία μέ τό σιτεμπόριο και πολλαπλασιάζουν τά έμπορικά τους κέρδη μέ τήν πλοιοκτησία. Υίοθετούν τή ρωσική ύπηκοότητα και συνάπτουν γάμους μέ έξέχουσες έπιχειρηματικές οικογένειες του τόπου καταγωγής. Κληροδοτούν μικρά, σέ σχέση μέ τό σύνολο τής περιουσίας τους, ποσά για εύαγείς σκοπούς στον τόπο καταγωγής ή άποδημίας. Κληροδοτούν τήν έμπορική τους περιουσία στους άπογόνους τους».

¹⁶Ε. Sifneos, From the Aegean Sea to the Upper Danube. Seeking opportunities in the Grain Trade, στο: G. Harlaftis - R. Păun (επιμ.), *Greeks in Romania in the Nineteenth Century*, Athens 2013, σ. 283-293.- C. Ardeleanu, Between cholera and ottoman abuses: the European commission of the Danube and the quarantine regime of the maritime Danube (1856-1878), *Historical Yearbook XIX* (2022)47-63.

¹⁷Ε. Frangakis, Izmir - An international port in the Eastern Mediterranean in the eighteenth century (1695-1820), *Actes du Ile Colloque International d'histoire (Athènes, 18-25 Septembre 1983). Économies Méditerranéennes Équilibres et Intercommunications XIIIe-XIXe siècles* [Centre de Recherches Néohelléniques Fondation Nationale de la Recherche Scientifique] (έφεξής: *Économies Méditerranéennes*), Athènes 1985, σ. 107-128.

¹⁸U. Tucci, Liaisons commerciales et mouvement de navires entre la Méditerranée orientale et occidentale (XVe-XIXe siècles), στο: *Économies Méditerranéennes*, σ. 3-18.-V. Kremmydas, Quelques aspects de la navigation et des liaisons commerciales en Méditerranée au XVIIIe et au début du XIXe siècle, στο: *Économies Méditerranéennes*, σ. 143-174.

κάποιες διακυμάνσεις- έως και την Έλληνική Έπανάσταση¹⁹. Στά τέλη του 18^{ου} αιώνα η Χίος παρότι βρισκόταν υπό τουρκική κατοχή εξακολουθούσε να έχει ναυτική δύναμη 150 μικρά σκάφη.

Δύο άλλες συγκυρίες, λίγο αργότερα, ή Γαλλική Έπανάσταση (1789-1799) και οί Ναπολεόντειοι πόλεμοι (1803-1815), ύποβοήθησαν επίσης την έλληνική ναυτιλία²⁰. Η διάσπαση του ήπειρωτικού αποκλεισμού, τόν όποιο είχε επιβάλει τό άγγλικό ναυτικό στά γαλλικά λιμάνια, απέφερε μεγάλα κέρδη, ένω ταυτόχρονα ή έξαφάνιση τών γαλλικών πλοίων από την Ανατολική Μεσόγειο δημιουργοῦσε κενά, πού έσπευσαν να εκμεταλλευτοῦν οί Έλληνες²¹.

Τόν 19^ο αιώνα οί Καρδαμυλίτες επιδόθηκαν στή ναυτιλία και έγκαταστάθηκαν αργότερα στά γειτονικά νησιά, Οινόυσσεσ και στά παράλια τής Μικρᾶς Ασίας. Άλλωστε από τό 1800 και πρίν την Έπανάσταση του 1821 τά Καρδάμυλα είχαν ναυτικό μικρῶν έμπορικῶν πλοίων, ὅπως και ή Χίος²².

Σύμφωνα μέ την παράδοση, τό έτος 1810 ό Όσιος Νικηφόρος ό Χίος ή Καρδαμύλιος (1750-1821)²³ παρότρυνε τούς Καρδαμυλίτες να εγκαταλείψουν τή γεωργία και την κτηνοτροφία, πού ήταν μέχρι τότε οί κύριες ασχολίες τους, και να βιοποριστοῦν από τή θάλασσα²⁴.

¹⁹Σφυρόερας, *Ιστορία Νεώτερη*, σ. 131.

²⁰Βλ. γενικά Τζ. Χαρλαύτη (έπιμ.), *Ναυτιλία και ιστορία, 16ος-20ος αιώνας*, Αλεξάνδρεια/Αθήνα2001.

²¹C. Parathanassopoulos, *La marine marchande grecque (1833-1856). Développement et adaptation*, στό: *Économies Méditerranéennes*, σ. 187-202.

²²Βλ. Κ. Άμαντος, «Τό έμπόριο τών Χίων πρό του 1821», *Δελτίον τής Ιστορικής και Έθνολογικής Έταιρείας τής Ελλάδος* ΙΒ, σ. 178-185.-*Καρδάμυλα Χίου*, σ. 27.

²³Άλλοι άνάγουν τό έτος γεννήσεώς του μέχρι τό έτος 1725 και άλλοι πέραν του 1760 (Άμαντος), Πιθανότερο κατά τόν Λιαδή θεωρείται τό έτος 1750, γιατί αναφέρεται στίς πληρέστερες και πιο αξιόπιστες βιογραφίες του Άγίου και συμφωνεί περισσότερο μέ τά γεγονότα τής ζωής του. Για τόν Όσιο Νικηφόρο, βλ. Γ. Κ. Λιαδής, *Ό Όσιος Νικηφόρος ό Χίος. Τό άγιολογικό και ύμνογραφικό του έργο*, διδ. διατρ., ΑΠΘ 2001, σ. 12 σημ. 6 (έτ. γεν.) και 23 (έτ. θαν.).

²⁴Α. Άγγελιδάκης, *Οί Καρδαμυλίτες του Πελάγους*, τόμ. Α', *Ιστοφόρα*, Αθήνα 1998, σ. 19 (έφεξις: Άγγελιδάκης, *Καρδαμυλίτες*).

- ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ -

Μετά την εξάλειψη της πειρατείας²⁵, και λίγα χρόνια πριν από την Έπανάσταση του 1821 οι Καρδαμυλίτες περιέπλεαν με μικρές βάρκες στις άκτες της Χίου, των Ψαρών, της Μυτιλήνης και των ὄμορων προς τή Χίο άκτων της Ίωνίας, από τις Κυδωνίες μέχρι τις Έρυθρές έμπορευόμενοι προϊόντα από τά Καρδάμυλα.

Στά Ψαρά ό Καρδαμυλίτης ναυτικός Διαμαντής Λαιμός ιδιοκτήτης μικροῦ πλοίου, έμπειρος στην περιήγηση, την τοπογραφία, την χαρτογράφηση του θαλασσίου χώρου της Χίου και της μικρασιατικής χερσονήσου, διορίζεται από τον Κωνσταντίνο Κανάρη κυβερνήτης ενός στολίσκου²⁶.

Μετά τον ὄλεθρο, τή φρίκη και τον φόβο πού προκλήθηκε από τή Σφαγή της Χίου²⁷, τό 1822, άκολούθησε έσωτερική μετανάστευση των Χιωτών προς τή Σύρο²⁸. Έκεϊ βρέθηκαν και αρκετοί Καρδαμυλίτες. Στην Έρμούπολη οι Χιώτες

²⁵Βλ. και Η.Υαννακοπούλου, *Quelques repaires de pirates en Grèce de l'Ouest, lieux de commerce illegal (du XVIème au XVIII ème siècle)*, στο: *Économies Méditerranéennes*, σ. 519-532.

²⁶Καρδάμυλα Χίου, σ. 27. Για τον Κανάρη, βλ. πηγές: Αχιλλεύς Παράσχος, *Κανάρης: ποίημα άπαγγελθέν εν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Παρνασσῶ: τελοῦντι πολιτικόν μνημόσυνον του ένδόξου ναυάρχου την 27 Ὀκτωβρίου 1877*, Αθήνησιν : Εκδίδοται έπιμελεία της "Εφημερίδος", 1877.-*Τά άποκαλυπτήρια του άνδριάντος του Κωνσταντίνου Κανάρη εν Χίῳ, 19 Ιουνίου 1927*, Έν Αθήναις 1927. - Διονύσιος Π. Καλογερόπουλος, *Ὁ Κανάρης*, Έν Αθήναις 1947.- Δημήτριος Φωτιάδης, *Κανάρης*, Αθήνα 1965.

²⁷Βλ. πρόσφατα Ν.Α. Άναστασόπουλος, *Από τή σφαγή της Χίου στην έξοδο του Μεσολογγίου. Οι πολεμικές άποτυχίες και οι έπιπτώσεις τους*, Αθήνα 2020.-Υ. J. Cartledge, *The Chios Massacre (1822) and early British Christian-humanitarianism*, *Historical Research* vol. 93, no. 259 (February 2020)52-72.-Υ. J. Cartledge, *The Chios Massacre (1822) and Chiot Emigration: A Coerced Diaspora*, στο: Υ. Cartledge – Α. Varnavas, *New Perspectives on the Greek War of Independence. Myths, Realities, Legacies and Reflections* (έφεξις: *New Perspectives*), Switzerland 2022, σ. 217-241.- G. Harlaftis – K.Galani, *Privateering during the Greek War of Independence (1821-1829): Issues of Legitimacy, Organisation, and Economics of a War-Induced Practice*, στο: *New Perspectives*, σ. 129-153.

²⁸Βλ. ένδεικτικά Άπ. Βακαλόπουλος, *Πρόσφυγες και προσφυγικόν ζήτημα κατά την έλληνική έπανάσταση του 1821*, Θεσσαλονίκη 1939.- Άπ. Κουφοδήμος, *Χιώτες πρόσφυγες στη Σύρο. Η συμβολή τους στη δημιουργία και την οικονομική ανάπτυξη της Έρμούπολης*, Άριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Άρχαιολογίας 2007 (έφεξις: Κουφοδήμος, *Χιώτες πρόσφυγες*), σ. 8-19.- Άπ. Δελής, *Ναυπήγηση και συνεταιριστική διαχείριση (συμπλοιοκτησία) έμπορικῶν Ιστιοφόρων στην Έρμούπολη τον 19^ο αιώνα*, *Μνήμων* 31 (2010) 85-114.

μεγαλούργησαν καθιστώντας την ισχυρό ναυτιλιακό κέντρο τῆς μετεπαναστατικῆς Ἑλλάδας²⁹.

Ἀπό τό 1827 μέ τά πρῶτα μικρά πλοῖα «τά περάματα³⁰», τά ὁποῖα εἶχαν δύο ἢ τρία ἄτομα μόνο πλήρωμα, οἱ Καρδαμυλίτες μετέφεραν καί ἐμπορεύονταν κυρίως ἐσπεριδοειδῆ στή Σμύρνη ἀπό ὅπου ἐπέστρεφαν μέ εἶδη γενικοῦ ἐμπορίου στά Καρδάμυλα καί κάρβουνα ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη³¹.

Μεταξύ τῶν ἐτῶν 1836-1840 ἀγοράστηκε τό πρῶτο ἰστιοφόρο τῆς ἐποχῆς ἀπό τόν Γεώργιο Κατσούνη, ἦταν τύπου γολέτας³², 200 περίπου τόνων, τό ὁποῖο ἀγοράστηκε ἔναντι 25 χρυσῶν ὀθωμανικῶν λιρῶν. Τό πλοῖο αὐτό δέν περιορίστηκε σέ μικρά ταξίδια. Ὁ Κατσούνης, ὄντας τολμηρός καί ἰκανός ναυτικός, ταξίδεψε μέχρι τῶν νοτίων καί ἀνατολικῶν λιμένων τῆς Ἰταλίας, Μασσαλίας, Αἰγύπτου καί Κωνσταντινουπόλεως, μεταφέροντας ἀμύγδαλα, σῦκα, χαρούπια, σταφίδες ἀπό τή Χίο ἢ ἀπό τά γειτονικά χωριά τῆς Μικρᾶς Ἀσίας³³.

Ὁ γιός τοῦ Διαμαντῆ, ὁ Κωνσταντῖνος Λαιμός ναυτικός πρόσφυγας στή Σύρο, ἀποκτᾶ τό 1837 τό πρῶτο δίπλωμα πλοιάρχου³⁴. Τό 1841 ἡ Σύρος διέθετε 1500 ναυτικούς, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἀπό τοῦς μισοῦς ἦταν Χιῶτες³⁵.

Οἱ πρῶτοι Καρδαμυλίτες πλοιοκτῆτες ἦταν συντηρητικοί στήν ἐπιχειρηματική τους δραστηριότητα λαμβάνοντας χαμηλό ρίσκο. Σπάνια

²⁹Ε. Μπάτης, *Χίος καί ναυτιλία: ὁδηγός τοῦ ναυτικοῦ μουσείου Χίου*, Χίος 1998, σ. 21 (ἐφεξῆς: Μπάτης, Χίος καί ναυτιλία).- Κ. Παπαθανασόπουλος, *Ἑλληνική ἐμπορική ναυτιλία (1833-1856): ἐξέλιξη καί ἀναπροσαρμογή*, Ἀθήνα 1983.

³⁰Τό «πέραμα» εἶναι ἕνας τύπος παραδοσιακοῦ ἑλληνικοῦ πλοίου, πού χρησιμοποιήθηκε κυρίως γιά μεταφορά ἐμπορευμάτων καί ἐπιβατῶν. Εἶναι ἕνα ἰδιότυπο σκάφος μέ ρίζες πού φτάνουν στούς βυζαντινοῦς χρόνους. Εἶναι καθαρά ἑλληνικός τύπος πού, λόγω τοῦ μεγέθους του, ἀπαιτοῦσε γνώσεις «σάλας», δηλαδή ναυπηγικοῦ σχεδίου ἀναπτυγμένου σέ ἕνα τεράστιο ξύλινο σαλόνι – πάτωμα ὅπου, «μελετοῦσαν» τίς γραμμές τοῦ σκάφους σέ φυσικό μέγεθος. Τά «περάματα» λέγονταν καί «κλεφτρίνες» ἐπειδή εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ καί ὡς πειρατικά. Βλ. <https://www.archaiologia.gr/blog/photo>.

³¹Καρδάμυλα Χίου, σ. 28.

³²γολέτα δικάταρτο ἰστιοφόρο (ναυτικός ὄρος).

³³Καρδάμυλα Χίου, σ. 28.

³⁴Ο.π., σ. 28.

³⁵Μπάτης, *Χίος καί ναυτιλία*, σ. 21.-Κουφοδημός, *Χιῶτες πρόσφυγες*, σ. 39-69.

- ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ -

έπεδίωκαν νά είναι ιδιοκτήτες περισσότερων τοῦ ενός πλοίου. Τά χρήματα πού ἀποκόμιζαν ἀπό τή ναυτιλιακή δραστηριότητά τους, φρόντιζαν νά τοποθετηθοῦν στήν ἀγορά ενός καλύτερου καί μεγαλύτερου караβιού. Ἔτσι, ἐνῶ ἀρχικά ξεκίνησαν μέ μικρά ἱστιφόρα, στή συνέχεια τούς συναντᾶμε ιδιοκτήτες μεγάλων ἱστιφόρων, χωρητικότητας 500 ἕως 1.000 τόνων³⁶.

Τά καράβια τους διένειμαν προϊόντα σέ ὅλη τή Μεσόγειο. Πολλοί ἀπό αὐτούς τούς πλοιοκτῆτες προέβαιναν σέ κοινοπραξίες μέ μεγάλα ναυτιλιακά καί ναυλομεσιτικά γραφεῖα, σχεδόν σέ ὅλα τά μεγάλα καί εὐημεροῦντα λιμάνια τῆς ἐποχῆς, ἔχοντας «δεύτερη ἔδρα» στήν Ὀδησσό, τόν Σουλινά τῆς Ρουμανίας, τήν Γένοβα καί τήν Μασσαλία ἀπό ὅπου διεύθυναν τίς ἐμπορικές δοσοληψίες τους³⁷.

Τό ἐμπορικό δαιμόνιο, ἡ φερεγγυότητα, ἡ ἀξιοπιστία, τό ναυσίβιο πνεῦμα καί κυρίως ἡ φιλοδοξία πού διέκρινε τούς Καρδαμυλίτες πλοιοκτῆτες καί καπετάνιους ὀδήγησε μεγάλους ἐμπορικούς οἴκους τῆς ἐποχῆς νά τούς ἐμπιστευτοῦν καί νά χρηματοδοτήσουν τά ἐπιχειρηματικά σχέδιά τους. Πολλοί Καρδαμυλίτες ἐργάζονταν στίς παραδουνάβιες ἡγεμονίες, ὡς ιδιοκτήτες φορτηγίδων³⁸ καί ρυμουλκῶν³⁹.

Ὡς ἐπί τό πλεῖστον τόν 19^ο αἰῶνα οἱ Καρδαμυλίτες ἀγόραζαν γολέτες. Τό 1842 ὁ Στέφανος Νοτιάς ἀγόρασε μία μικρή γολέτα 150 τόνων, τό 1845 ὁ Μιχαήλ Μωράκης 130 τόνων καί τό 1850 ὁ Μιχαήλ Γέμελος μία ἄλλη 250 τόνων. Τό 1855 ὁ Γεώργιος Σουράσης ἀγόρασε τό δεύτερο πλοῖο τῶν 300 περίπου τόνων καί τό 1855 ὁ Ἰωάννης Ἄγγελος ἀγόρασε μικρό πέραμα 12 τόνων.

(συνέχεια εἰς σελ. 17)

³⁶ Αγγελιδάκης, *Καρδαμυλίτες*, σ. 43 – 44.

³⁷ Αγγελιδάκης, *Καρδαμυλίτες*, σ. 89 – 90.-Ε. Sifneos, "Cosmopolitanism" as a feature of the Greek Commercial Diaspora, *History and Anthropology* 16.1 (2005) 97-111.

³⁸ Μία «φορτηγίδα» ἢ «μαούνα» εἶναι ἕνα ἐπίπεδο πλοῖο, πού χρησιμοποιεῖται κυρίως γιά μεταφορές βαρέων ἀγαθῶν σέ ποτάμια καί διώρυγες.

³⁹ Ε. Ἀρνίδη, *Καρδαμυλίτικη ναυτιλία: 19^{ος}-21^{ος} αἰ. ἀπό ναυτικοί-πλοιοκτῆτες*, διπλ. ἐργ., Χίος 2008, σ. 45 (ἐφεξῆς: Ἀρνίδη, *Καρδαμυλίτικη ναυτιλία*).

Θ. Λειτουργία Ἁγ. Μάρκου εἰς Ἱ.Ν. τοῦ ἁγίου εἰς Βροντάδον (28.09.25)

Θ. Λειτουργία τῶν ἐν Χίῳ Ἁγίων εἰς Ἱ.Ν. Ἁγ. Δημητρίου Ν. Φαλήρου (12.10.25)

Έναρξις Κατηχητικῶν Σχολείων (28.09.25)

Έναρξις Σχολῆς Βυζ. Μουσικῆς (28.09.25)

Γ. Ν. Αγ. Ματρώνης Καταβάσεως (20.10.25)

Γ. Ν. Αγ. Δημητρίου Άρμολίων (26.10.25)

Προστάται ἅγιοι τῶν ἀθλητῶν (Ἄγ. Νέστωρ, Ἄγ. Νεκτάριος, Ἄγ. Μακάριος)
(Ι.Μ.Ν. Χίου 05.10.25)

Προσκύνησις ἰ. σκηνώματος Ἄγ. Γερασίμου εἰς Κεφαλληνίαν (20.09.25)

(συνέχεια εκ σελ. 12)

Ακολούθησε η στροφή στα ιστιοφόρα με τη συνεχή και σταθερή άνοδο των πλοιοκτητών εκ Καρδαμύλων που έφτασε στην άκμή της μεταξύ των ετών 1880 και 1895. Η ιστιοφόρος ναυτιλία των Καρδαμυλιτών αριθμούσε περίπου 150 ιστιοφόρα, τό μεγαλύτερο εκ των οποίων ήταν χωρητικότητας 2300 τόνων. Αλλά τά ιστιοφόρα ταξίδευαν στη Μεσόγειο και στη Βόρεια Εύρώπη και στη Νότια Άμερική⁴⁰.

Τέλη του 19^{ου} αι. με αρχές του 20^{ου} αι., σχεδόν όλα τά καράβια ασφαλίζονταν όχι μόνο σε έλληνικές⁴¹, αλλά και σε ξένες ασφαλιστικές εταιρείες ως επί τό πλείστον ιταλικές και άγγλικές. Ύπερηφάνεια, θάρρος, άποφασιστικότητα, πρωτοβουλία, ύπευθυνότητα, ευελιξία και προπάντων, έργατικότητα, ήταν μερικά από τά γνωρίσματα που διέκριναν τούς πρώτους Καρδαμυλίτες πλοιοκτῆτες, χαρακτηριστικά που έξακολουθοῦν νά διέπουν και τούς συγχρόνους⁴².

Την τελευταία δεκαετία του 19^{ου} αι. ό άτμός εισβάλλει στη ναυσιπλοΐα. Οί Καρδαμυλίτες πλοιοκτῆτες παρακολουθοῦσαν από πολύ νωρίς, στενά, τήν ανάπτυξη των άτμόπλοιων και έκαναν τίς άπαραίτητες κινήσεις ώστε νά έξασφαλίσουν τίς προϋποθέσεις για τήν είσοδό τους στον καινούργιο αυτό χώρο που άνοιγόταν μπροστά τους. Τό άνοιγμα αυτό προς τον άτμό, οδήγησε στην άπόκτηση μικρών ως επί τό πλείστον βαποριών (500-4000 τόνων) που ταξίδευαν στην περιοχή μεταξύ Δούναβη, Άζοφικῆς⁴³, Νότιας Ρωσίας

⁴⁰ Καρδάμυλα Χίου, σ. 28.

⁴¹ Όπως οί εταιρίες «ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΕΣ», «ΟΜΟΝΟΙΑ», με έδρα τή Χίο. Βλ. Άρνίδη, *Καρδαμυλίτικη ναυτιλία*, σ. 44.

⁴² Ζαρίφης, Χρυσοβέργης, Βαλιάνος, Σιδερίδου, κλπ, βλ. Άρνίδη, *Καρδαμυλίτικη ναυτιλία*, σ. 44.

⁴³ Βλ. ένδεικτικά Ε. Sifneos, Merchant enterprises and strategies in the sea of Azov Ports, στό: *International Journal of Maritime History* 22.1 (2010) 259-268.-τής ίδιας, Greek family firms in the Azov Sea Region, 1850-1917, *Business History Review* 87 (2013), σ. 279-308.-Ε. Sifneos – G. Harlaftis, Entrepreneurship at the Russian Frontier of international trade. The green merchant community of Taganrog in the sea of Azov, στό: V. N. Zakharov – G. Harlaftis – O. Katsiriardi-Hering (έπιμ.), *Merchant colonies in the early modern period*, London 2012, σ. 157-180.

καί Μεσογείου⁴⁴. Σύμφωνα με τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐλληνικοῦ προξενείου τῆς Χίου, τὸ 1890 τὸν στόλο τοῦ νησιοῦ τὸν ἀποτελοῦσαν 4 ἀτμόπλοια «βαπόρια» κατὰ τὴν ὀρολογία τῆς ἐποχῆς- καὶ 300 περίπου ἰστιοφόρα.

Στὰ τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ 1890, ἔχοντας ἐξασφαλίσαι ἐπιχορηγήσεις μεγάλων ἐμπορικῶν οἰκῶν καὶ ἀξιοποιώντας τὴν ἕως τότε πείρα καὶ ἰκανότητά τους, ἔτοιμοι πλέον, οἱ Καρδαμυλίτες εἰσῆλθαν στὴ νέα ἐποχή, στὴν ἀτμήρη ναυτιλία. Ἔτσι λοιπόν, πρώτη ἡ οἰκογένεια Βασιλάκη ἀπέκτησε τὸ 1898 τὸ πρῶτο καρδαμυλίτικο «βαπόρι», τὸ ὁποῖο ὀνόμασε «Γεώργιος». Ἡ χρονικὴ περίοδος πού ἔκαναν οἱ Καρδαμυλίτες αὐτὸ τὸ βῆμα στὴν ἀτμήρη ναυτιλία φαίνεται ὅτι ἦταν εὐνοϊκὴ. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐμπορικὴ Ναυτιλία λόγω τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, τὸ 1897 σημείωνε ὕφεση, ἐπομένως ἐπρόκειτο περὶ εὐκαιρίας ἀγορᾶς πλοίου. Ἀργότερα ὁ πόλεμος στὴ Νότια Ἀφρική (Μπόερς), τὸ 1899⁴⁵ ἀπέφερε ἀξιόλογα κέρδη μὲ ἀποτέλεσμα τὴν πρώτη δεκαετία τοῦ 1900 οἱ Καρδαμυλίτες νὰ βρίσκονται μὲ περισσότερα ἀπὸ 10 πλοῖα. Ἀρχικὰ τὰ κεφάλαιά τους τὰ ἀντλοῦσαν ἀπὸ τὰ κέρδη τῶν πλοίων ἢ ἀπὸ τὴν συμμετοχὴ μικρομετόχων. Ἀντιπροσωπευτικὸ παράδειγμα πλοιοκτῆτη αὐτῆς τῆς πολιτικῆς ἦταν ὁ Γεώργιος Λιβανός τὸ 1902 καὶ στὴ συνέχεια ὁ Ἰωάννης Καρράς τὸ 1907⁴⁶. Ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος τοῦ 1912 ἀπέφερε στοὺς Καρδαμυλίτες πλοιοκτῆτες ἀκόμη περισσότερα κέρδη καὶ ἔτσι

⁴⁴Βλ. σχετικὰ Ε. Sifneos – G. Harlaftis, *Entrepreneurship at the Russian frontier of international trade. The Greek merchant community/paroikia of Taganrog in the Sea of Azov, 1780s-1830s*, στό: V. N. Zakharov, G. Harlaftis, O. Katsiardi-Hering (επιμ), *Merchant Colonies in the Early Modern Period*, London – New York 2012, σ. 157-180.

⁴⁵ Ὁ Δεύτερος Πόλεμος τῶν Μπόερς (ἀγγλικά: Second Boer War, 11 Ὀκτωβρίου 1899 καὶ 31 Μαΐου 1902) ἦταν ἐνοπλὴ σύρραξη μεταξὺ τοῦ ἠνωμένου Βασιλείου καὶ τῶν ἰδρυτῶν τῶν ἀνεξάρτητων δημοκρατιῶν τοῦ Ἐλεύθερου Κράτους τῆς Ὁράγγης καὶ τῆς Δημοκρατίας τῆς Νότιας Ἀφρικής, στὴ βορειοανατολικὴ Νότια Ἀφρική. Στὴν ἀρχή, ἡ ὑπεροχὴ βρισκόταν στοὺς Μπόερς, οἱ ὁποῖοι ξεκίνησαν τὸν πόλεμο. Εἰσέβαλαν στὴν ἀποικία Κέιπ, παράλληλα μὲ τὴν πολιορκία σημαντικῶν πόλεων καὶ τὴν προσχώρηση βρετανικῶν ἐδαφῶν. Ἀλλὰ, τὸ 1902, ἀναπτύχθηκε ἡ ἀγγλικὴ ἀντεπίθεση. Ἡ βρετανικὴ ὑπεροχὴ σὲ στρατιωτικὴ καὶ ὀπλισμὸ ὑποχρέωσε τοὺς Μπόερς σὲ ἤττα. Τὰ ἀγγλικά στρατεύματα κατέστρεψαν καὶ κατέκαψαν κάθε εἶδους ἰδιοκτησία κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου. Οἱ αἰχμάλωτοι Μπόερς (ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά) συγκεντρώθηκαν σὲ στρατόπεδα, ὅπου σχεδὸν 20.000 πέθαναν.

⁴⁶Καρδάμυλα Χίου, σ. 28.

κατάφεραν νά αποπληρώσουν τά χρέη τῶν πλοίων τους καί μέ σιγουριά πλέον νά βλέπουν τό μέλλον εὐοίωνο⁴⁷.

Στούς Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913 τά πλοῖα τῶν Καρδαμυλιτῶν ἐφοπλιστῶν ἦταν ἐπιταγμένα ἀπό τήν ἑλληνική κυβέρνησις γιά μεταφορές τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καί τῶν ἐφοδίων του, οἱ δέ ἰδιοκτῆτες τους εἶχαν ἐνταχθεῖ στό ἐθελοντικό ἀπελευθερωτικό σῶμα τῶν Καρδαμύλων καί πολεμοῦσαν τούς Τούρκους γιά τήν ἀπελευθέρωσι τοῦ νησιοῦ⁴⁸.

Στόν ἀπελευθερωτικό ἀγῶνα τοῦ 1912 σημαίνοντα ρόλο διαδραμάτισε καί τό γυναικεῖο μοναστήρι τῆς Πέρα Παναγιᾶς τῶν Καρδαμύλων, ἡ ὁποία ἦταν τότε σέ λειτουργία. Οἱ ὑπηρεσίες πού προσέφεραν οἱ καλόγριες ἦταν γενναῖες.

Τό 1914 καινούργια σχήματα ἐμφανίστηκαν στήν ἐμπορική ναυτιλία τῶν Καρδαμύλων. Δημιουργήθηκε ἡ κοινοπραξία (συμπλοιοκτησία) τῶν ἐφοπλιστῶν Λαιμοῦ - Λιβανοῦ - Πατέρα - Χατζηπατέρα μέ ἔδρα τή Χίο καί 4 ἀτμόπλοια στό δυναμικό της. Ἀνάλογες ἐπιτυχεῖς συμπλοιοκτησίαι πραγματοποιήθηκαν καί ἀπό ἄλλους πλοιάρχους καί πλοιοκτῆτες⁴⁹.

Τό διάστημα τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1914-1918), ἄλλοι τολμηροί Καρδαμυλίτες ἀκολούθησαν τούς προοδευτικούς στήν ἀγορά ἀτμόπλοιων πού ἔφτασαν τά 15, περίπου στό τέλος τοῦ πολέμου. Αὐτούς διαδέχτηκαν ἄλλοι νεότεροι τό διάστημα τοῦ μεσοπολέμου, οἱ ὁποῖοι κατόρθωσαν νά ἔχουν ὑπό τήν κατοχή τους 42 ἀτμόπλοια φορτηγά ποντοπόρα χωρητικότητας ἄνω τῶν 3000 κόνων, κάθε ἓνα, ὑπό ἑλληνική σημαία, κατά τήν ἑναρξή τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τήν 1^η Σεπτεμβρίου 1939.

Αὐτά τά πλοῖα τῶν 150 ἐτῶν ὑπηρετήσαν τήν Ἑλλάδα ἀπό τήν κήρυξη τοῦ πολέμου προσφέροντας πολύτιμη βοήθεια στόν συμμαχικό ἀγῶνα, γιά νά

⁴⁷ Κ. Μ. Φυγάκος, *Καρδάμυλα: Ὁ δρόμος τῆς Θάλασσης: ταξιδεύοντας στά κύματα χωρίς ἐξάντα: Ὀδοιπορικό ἐνός παλιοῦ Ναυτίλου, Πειραιᾶς, 2001 - Ἀρνίδη, Καρδαμυλίτικη ναυτιλία, σ. 48.*

⁴⁸ *Καρδάμυλα Χίου, σ. 28.*

⁴⁹ Ἀρνίδη, *Καρδαμυλίτικη ναυτιλία, σ. 48-49.*

- ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ -

καταστραφούν τά 30 από αυτά, μέ απώλειες στό ανθρώπινο δυναμικό 90 Καρδαμυλίτες ναυτικούς στά ποντοπόρα πλοῖα⁵⁰.

Άκόμα 32 Καρδαμυλίτες ναυτικοί βρήκαν θάνατο στά καΐκια κατά τήν περίοδο τῆς κατοχῆς, 10 φονεύτηκαν στόν στρατό ξηρᾶς στήν Ἀλβανία, Κρήτη καί Μέση Ἀνατολή, 3 ἐκτελέστηκαν στό Κοντάρι τῆς Χίου ἀπό γερμανικό ἐκτελεστικό ἀπόσπασμα. Οἱ ἀριθμοί τῶν ἀπωλειῶν μαρτυροῦν τό μέγεθος τῆς προσφορᾶς καί τῆς θυσίας τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῶν Καρδαμύλων κατά τόν Α΄ καί Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στόν ἑλληνικό ἀπελευθερωτικό ἀγώνα.

Ἡ εὐπορία τῶν Καρδαμυλιτῶν ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 20^{ου} αἰώνα μέχρι σήμερα, ὀφειλόμενη κυρίως στήν ραγδαία οἰκονομική ἀνθιση λόγω τῆς ἐπιτυχοῦς πολυετοῦς ἐνασχόλησῆς τους μέ τή διεθνή ἐμπορική ναυτιλία διαμόρφωσε ἀξιόλογους εὐεργέτες καί δωρητές προερχόμενους κυρίως ἀπό τόν χῶρο τῆς ναυτιλίας, ἀλλά καί ἀπό ἄλλους ἐπαγγελματικούς κλάδους. Σχολεῖα, εὐαγῆ ἰδρύματα καί κληροδοτήματα μέχρι σήμερα ἀποδεικνύουν τό ἐνδιαφέρον τῶν Καρδαμυλιτῶν γιά τόν τόπο τους.

Από τίς δωρεές τῶν εὐεργετῶν ἔχουν κατασκευαστεῖ πολλά δημόσια κτήρια στά Καρδάμυλα ἀναφέρουμε ἐνδεικτικά: τό Λιβάνειο Γυμνάσιο Καρδαμύλων, κτίστηκε τό 1925 στή Ράχη ἀπό τόν Γεώργιο Μιχαήλ Λιβανό σέ οἰκόπεδο πού ὁ ἴδιος παραχώρησε. Τό Καρράδειο Δημοτικό Σχολεῖο Ράχης, κτίστηκε τό 1927 ἀπό τόν Ἰωάννη (Γεωργίου) Καρρά, ὡς Καρράδειος Ἀστική Σχολή. Τό Πνευματικό Κέντρο Καρδαμύλων κτίστηκε τό 1965 μέ δωρεά τῶν διακεκριμένων εὐεργετῶν τῆς Χίου, Μιχαήλ καί Σταματίας Ξυλά, στή θέση τοῦ κατεστραμμένου κεντρικοῦ πύργου τοῦ Μεσαιωνικοῦ Κάστρου τῶν Καρδαμύλων, ὅπου ἐπί Τουρκοκρατίας λειτουργοῦσε ὡς τό μοναδικό Ἑλληνικό Σχολεῖο. Τό Λιβάνειο Ναυτικό Λύκειο Καρδαμύλων, κτίστηκε τό 1967 ἀπό τόν

⁵⁰ Καρδάμυλα Χίου, σ. 28-29.

Γεώργιο Λιβανό στη μνήμη τοῦ πατέρα του Σταύρου Λιβανοῦ. Τόν Οἶκο Εὐηγρίας «Ἡ Ἁγία Μαρίνα» πού κτίστηκε τό 1972 μέ δωρεές πολλῶν Καρδαμυλιτῶν⁵¹. Τόν Γυναικεῖο Σύνδεσμο «Οἱ Φίλοι τοῦ Χιώτικου Χωριοῦ» ἕνα φιλανθρωπικό σωματεῖο μέ πολιτιστική καί κοινωνική δράση, τό ὁποῖο ἰδρύθηκε τό 1956 ἀπό τίς ἀείμνηστες Μαρία Ἀνδρέα Λαιμοῦ καί Μαριάνθη Φισφή, τό 2023 δημιούργησε δεύτερο παράρτημα στά Καρδάμυλα τῆς Χίου ὅπου διδάσκονται δωρεάν ὑφαντική, σέ ἐπιτραπέζιους ἀργαλειούς, καί πλεκτική.

Ἡ μακροχρόνια ναυτική παράδοση καί ἡ μεγάλη ἐξέλιξη στήν πλοιοκτησία τῶν Καρδαμυλιτῶν συντέλεσαν ὥστε ὅλοι σχεδόν οἱ ἄνδρες κάτοικοι τοῦ τόπου μας νά ἀσχολοῦνται μέ τή ναυτιλία εἴτε ὡς ναυτικοί στή θάλασσα, εἴτε ὡς ἐργαζόμενοι στίς ναυτιλιακές ἐπιχειρήσεις στήν ξηρά. Στά Καρδάμυλα δέν ὑπάρχει οἰκογένεια τῆς ὁποίας ἕνα τουλάχιστον μέλος νά μὴν ταξιδεύει στή θάλασσα ὡς ναυτικός. Ἡ ναυτική αὐτή ὥσμωση δημιούργησε μεγάλο ἀριθμό στελεχῶν, τά ὁποῖα πλαισιώνουν τίς ναυτιλιακές ἐταιρεῖες καί ἐπιχειρήσεις⁵².

Στόν 21^ο αἰῶνα ἡ ἐλληνική ἐμπορική ναυτιλία στηρίζεται μέ τήν προσφορά της τήν κοινωνία ἐνεργά, σημειώνοντας πολύπλευρο ἔργο σέ τομεῖς, ὅπως

⁵¹ Γιά τή σύνταξη τοῦ παρόντος, ἀλλά καί γιά τίς βιογραφίες τῶν ἰδρυτῶν τῶν κληροδοτημάτων ἔχει χρησιμοποιηθεῖ τό ἀρχεῖο τῆς ἐφημερίδας «Καρδάμυλα καί οἱ βιογραφίες ἀπό τό βιβλίο «Καρδάμυλα» ἐκδόσεις Ἀρίων.

⁵² Καρδάμυλα Χίου, σ. 29.

ή έπιστημονική έρευνα, ή εκπαίδευση, ό πολιτισμός, ή υγεία, ό άθλητισμός και ή πολιτιστική κληρονομιά. Στή μακραίωνη ιστορία της ή Ελλάδα έχει αποδείξει ότι είναι μία χώρα πού έχει διαγράψει μεγάλη ναυτική πορεία αποσπώντας σημαντικές διακρίσεις σέ ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο στόν χώρο τής ναυτιλίας. Άκόμα και στίς πιό δύσκολες στιγμές φάνηκε ότι οι Καρδαμυλίτες πλοιοκτήτες, καπετάνιοι, ναυτικοί έδειξαν ότι ήρθησαν άγέρωχοι και άνταπεξηλήθαν στίς δυσκολίες τών περιστάσεων μέ τόν καλύτερο δυνατό τρόπο, ώστόσο όχι μόνον αύτοί, αλλά ξεχώρισαν επίσης για τό ήθος τους και όλοι οι κάτοικοι τών Καρδαμύλων πού διακρίθησαν για τή φιλοτιμία και άξιοπρέπεια μέ τήν όποία υπέμειναν άκόμα και τίς άντιξοότητες τής θάλασσας και του ύγρου τάφου, όπου όδηγήθησαν πολλοί συμπατριώτες μας είτε μαχόμενοι υπηρετώντας τήν πατρίδα, είτε απολεσθέντες λόγω ναυτικών άτυχημάτων.

Έπομένως, και σέ αύτή τήν άτυχή συγκυρία για τό νησί μας, στήν περίπτωση τής πύρινης λαίλαπας πού έπληξε τή Χίο φέτος δύο φορές (Ιούνιο και Αύγουστο 2025) οι Καρδαμυλίτες θά βοηθήσουν και θά σταθοϋν δίπλα στους πληγέντες από αύτή τή μεγάλη πυρκαγιά. Έκφράζουμε τήν άμέριστη συμπαράστασή μας στους πυρόπληκτους.

Δράσεις, όπως ή άναβίωση τής ναυτικής έβδομάδας στή Χίο, προάγουν τόν πολιτισμό του τόπου μας, έξοικειώνουν τους νέους μέ τό ναυτικό στοιχείο και άναδεικνύουν τήν προσφορά του Έλληνα Ναυτικού στόν τομέα τής Έλληνικής Έμπορικης Ναυτιλίας. Εϋχομαι, έλπίζω και πιστεύω ακράδαντα, ότι οι Καρδαμυλίτες ναυτικοί, καπετάνιοι και πλοιοκτήτες, θά συνεχίσουν νά διακρίνονται και νά εκπληρώνουν τό πεπρωμένο και συνάμα χρέος τους υπηρετώντας τή θάλασσα εντός και εκτός Ελλάδας, αποδεικνύοντας για άλλη μία φορά ότι ή ναυτιλία συνιστά τή βαριά βιομηχανία τής χώρας μας και τό ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του Έλληνα ναυτικού είναι ή παράδοση τών 2500 χρόνων άδιάσπαστης ενότητας του έλληνικού πολιτισμού και τής συνεχούς έπαφής του Έλληνα μέ τό ύγρό στοιχείο.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

**Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

Δ/νσις: Ίωάννου Γενναδίου 14 - 115 21, Ἀθήναι
Τηλ. 210-7272.204, Fax 210-7272.210, e-mail: contact@ecclesia.gr

Πρωτ. 2692

Αριθ.

Αθήνησι, τῆ 4ῃ Σεπτεμβρίου 2025

Διεκπ. 1906

Πρὸς

τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην
Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν κ. Μᾶρκον
Εἰς Χίον

Σεβασμιώτατε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Συνοδικῆ Ἀποφάσει, ληφθεῖσῃ ἐν τῇ Συνεδρίᾳ τῆς Διαρκούς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 26ῆς μηνός Αὐγούστου ἐ.ε., καὶ κατόπιν τοῦ ἀπὸ 28.5.2025 ὑμετέρου ἐγγράφου, δι' οὗ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς διερευνήσεως τῆς δυνατότητος ἐξαιρέσεως τῶν μισθοδοτούμενων ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Α.Σ.Ε.Π., καὶ τῆς συστάσεως παρομοίου ἐκκλησιαστικοῦ ὄργανου, κατόπιν τῆς ἀπὸ 8.12.2022 σχετικῆς Συνοδικῆς Ἀποφάσεως (ἐγγράφον ὑπ' ἀριθ. 5302/2528/15.12.2022), ὑποβάλλετε συνημμένως Αἰτιολογικὴν Ἐκθεσιν καὶ Σχέδιον Κανονισμοῦ περὶ συστάσεως καὶ λειτουργίας Συμβουλίου Ἐπιλογῆς Προσωπικοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΣΕΠΕ), γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος, ἐν τῇ ρηθείσῃ Συνεδρίᾳ Αὐτῆς, λαβοῦσα γνώσιν, ἀπεφάσισεν ὁπως ἐκφράσῃ τῇ ὑμετέρᾳ Σεβασμιότητι τὰς εὐχαριστηρίους Αὐτῆς εὐχὰς καὶ προσρήσεις διὰ πάνθ' ὅσα κεκοπιάκατε ἐπὶ τῷ ὡς ἄνω σκοπῷ, πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.

Ἐπὶ δέ τούτοις, κατασπαζόμενοι τὴν ὑμετέραν Σεβασμιότητα ἐν Κυρίῳ, διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης.

Ἡ Ἀθηνῶν Ἐξελεως β', Πρόεδρος

Ὁ Λογισγραμματεὺς

Ἀρχιμ. Ἰωάννης Καρामीούζης

Ἀρχιμ. Ἰωάννης Καρामीούζης

ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΑΘΛΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΧΙΟΥ

Μέ κατάνυξη καί στό πλαίσιο τῶν Αἰγαιοπελαγίτικῶν Ἀγῶνων Στίβου τελέσθηκε τήν Κυριακή 5 Ὀκτωβρίου στόν Ἱερό Μητροπολιτικό Ναό Χίου Ἀρχιερατική Θεία Λειτουργία ἱερουργούντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Χίου κ. Μάρκου, τοῦ καί Προέδρου τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀθλητισμοῦ, ὑπέρ τῶν ἀθλητῶν, πού μετείχαν στούς ἀγῶνες.

Στό τέλος μάλιστα τελέσθηκε καί μνημόσυνο ὑπέρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν Χίων Ὀλυμπιονικῶν τοῦ 1936 Χρήστου Μάντικα (400 μ. μετ' ἔμποδίων) καί Νικολάου Σύλλα (δισκοβολία), καθῶς καί τοῦ πρώην Προέδρου τοῦ ΣΕΓΑΣ δεκαθλητῆ Βασιλείου Σεβαστή.

Ὁ Σεβασμιώτατος στό κήρυγμά του ἀναφέρθηκε στήν θεολογική διάσταση τῆς γυμνασίας τοῦ σώματος, στούς προστάτες Ἁγίους ἀθλητῶν, γυμναστῶν καί προπονητῶν (Νέστορα, Νεκτάριο καί Μακάριο) καί κάλεσε τούς πιστούς σέ πνευματικά ἀθλήματα.

Στούς ἐκκλησιαζομένους ἦταν μεταξύ ἄλλων ὁ Γενικός Γραμματέας Νησιωτικῆς Πολιτικῆς κ. Ἐμμ. Κουτουλάκης, ἡ Πρόεδρος τοῦ ΣΕΓΑΣ παγκόσμια ρεκορντγούμαν τοῦ ἀκοντισμοῦ κ. Σοφία Σακοράφα, ἡ Καθηγήτρια ΤΕΦΑΑ κ. Πολυξένη Ἀργειτάκη, Μέλη τοῦ Δ.Σ. τοῦ ΣΕΓΑΣ, Πρόεδροι καί Μέλη Σωματείων, ὁ πρωταθλητής καί ρεκορντμαν τῆς δισκοβολίας κ. Δημήτριος Παυλίδης καί ἀρκετοί ἀθλητές. Ἀκόμη ἐκκλησιάσθηκαν ἱερεῖς καί προσκυνητές τοῦ Ἱ. Ν. Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Καλλιθέας.

Ποιμαντική καί Λειτουργική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας μας στό ἀκριτικό νησί γιά τούς ἀνθρώπους τοῦ ἀθλητισμοῦ.

**ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΗΣ Ι. Μ. ΧΙΟΥ «ΑΓΙΟΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ»**

Τήν Βιβλιοθήκην τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνουσσῶν "ΑΓ. ΑΓΑΠΗΤΟΣ" ἐπεσκέφθη τήν Κυριακὴν 19ην Ἰουνίου 2025 ὁ Φιλοτεχνικός Ὅμιλος Χίου. Ὁ Φιλοτεχνικός Ὅμιλος Χίου καί ὁ πρόεδρος του κ. Κωνσταντῖνος Ἀμπανούδης διωργάνωσαν ἓνα τριήμερον ἀφιερωμένον εἰς τήν λογοτεχνίαν, τήν ἐκπαίδευσιν καί τόν πολιτισμόν τῆς Χίου. Τά Μέλη του ὑπεδέχθη ἡ κ. Ἀργυρώ Σουρέλα, ὑπεύθυνα τῆς Βιβλιοθήκης, ἡ ὁποία καί τούς ἐξενάγησεν εἰς τούς χώρους τῆς Βιβλιοθήκης.

Ὁ κ. Ἀμπανούδης ἐξέφρασε τόν θαυμασμόν του διά τήν ἀριότητα τῆς Βιβλιοθήκης καί τήν συλλογὴν τῶν ἐπιστημονικῶν βιβλίων, καθὼς καί διά τήν ἐν γένει σπουδαίαν προσφορὰν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τήν παιδείαν τῆς Χίου.

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΜΕ ΤΟΝ ΑΡΧΟΝΤΑ ΜΑΪΣΤΟΡΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟ ΝΤΑΡΑΒΑΝΟΓΛΟΥ

Τὴν Τετάρτη 1 Ὀκτωβρίου 2025 στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου Ψαρῶν καὶ Οἴνουσσῶν "Ἅγιος Ἀγαπητός", πραγματοποιήθηκε σεμινάριο Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἀπὸ τὸν Ἄρχοντα Μαΐστορα τῆς Μ.Τ.Χ.Ε. κ. Γρηγόριο Νταραβάνογλου.

Ὁ Ἄρχων τιμήθηκε τὴν προηγούμενη ἡμέρα 30ῆ Σεπτεμβρίου 2025 ἀπὸ τὸν Σύλλογο Ἱεροψαλτῶν Χίου "Ῥωμανὸς ὁ Μελωδός", κατὰ τὸν πανηγυρικὸν ἑσπερινὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ στὸν Ἱερὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ Χίου, ὅπου καὶ διηύθυνε τοὺς χοροὺς τῶν Ἱεροψαλτῶν.

Στὸ σεμινάριο, πού πραγματοποιήθηκε στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, ὁ Ἄρχων ἀνέλυσε καὶ ἔψαλε, μαζὶ μὲ τοὺς συναδέλφους ἱεροψάλτες, πού παρέστησαν, μαθήματα τόσο τοῦ σύντομου καὶ ἀργοῦ στιχηραρίου, ὅσο καὶ τῆς παπαδικῆς.

Ἐπίσης ἀνέπτυξε τὸ θέμα: "Πατριαρχικὰ ὀφίκκια" καὶ μίλησε γιὰ τὴ σημασία καὶ τὴν ἀξία τους στὴν πάροδο τῶν αἰώνων ἀπὸ τὴν καθιέρωσή τους μέχρι καὶ σήμερα .

Τὸ σεμινάριο πραγματοποιήθηκε μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας κ. Μάρκου, ὁ ὁποῖος παραχώρησε τὴν αἴθουσα τῆς Βιβλιοθήκης στὸ Σύλλογο Ἱεροψαλτῶν Χίου γιὰ τὴν πραγματοποίησή του.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

του Κωστή Παλαμά

Μακεδονία! ἑλληνική πνοή τήν ἀνασταίνει,
Κί ὅσο κί ἄν λυώνη, τό κορμί, μά ἡ ψυχὴ ἀπομένει.
Ἀθάνατος ἀνάμεσα στούς κύκλους τῶν αἰώνων,
Ἀλέξανδρε, ὦ βασιλιᾶ, τρανέ τῶν Μακεδόνων,
Ἐσύ ἡ ψυχὴ της, εἶσ' ἐσύ! Παντοῦ εἶσαι σκορπισμένος·
Κάθε ποτάμι της γοργό, καί κάμπος ἀνθισμένος,
Οἱ λόγγοι, οἱ χῶρες, τά χωριά, κ' ἡ πειὸ κρυφὴ μεριά της,
Ὅ πειὸ μεγάλος ἄρχοντας, κί ὁ πειὸ μικρός χωριάτης,
Κί ὅσα ζωὴ δέν ἔχουνε, κί ὅσα ζωὴ βαστοῦνε
Σ' ἔχουν στό νοῦ, σέ προσκυνοῦν, θαρρεῖς σέ καρτεροῦνε,
Κί ὅταν φουρτούνα ρυάζεται στή χώρα καί ξεσπάει,
«Ὁ βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος, κράζουν, περνᾶ καί πάει!»

**ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΦΥΛΛΟ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟ ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ κ. ΜΑΡΚΟΥ**

- Ἐκδότης: Η ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ.
- Ἀπευθύνεσθε: «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» - Ἱερά Μητρόπολις Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνούσσων - Κων. Ἀμάντου 24, Τ.Κ. 82100 - ΧΙΟΣ.
- Ἴστοσελίς: <http://www.imchiou.gr>
- Ἡ «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» διανέμεται δωρεάν.
- Δεκτές αὐτοπροαίρετες δωρεές ἀναγνωστῶν, ὑπέρ τοῦ κατηχητικοῦ καί φιλανθρωπικοῦ ἔργου.
- IBAN GR 98 0110 4900 0000 4900 0199 68

ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ!

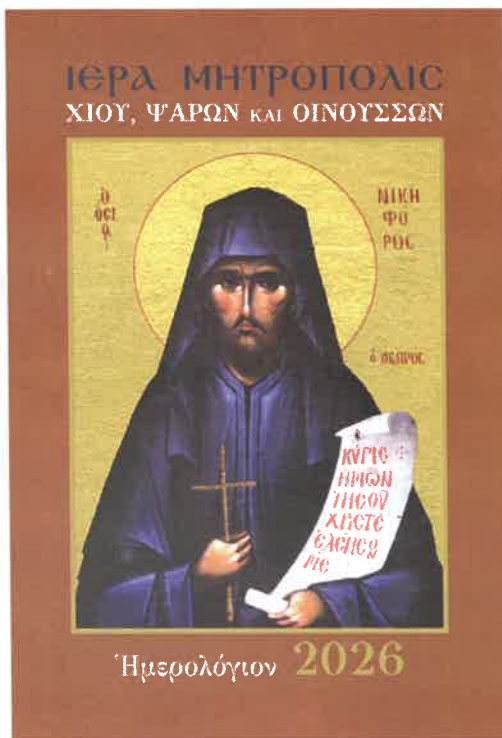
του Γεωργίου Δροσίνη

Μακεδονία, Ξακουστή του Αλεξάνδρου χήρα!
Του δοξασμένου βασιλιά για ντύσου τήν πορφύρα,
Τό διαμαντένιο στέμμα του για βάλε στό κεφάλι,
Τ' άνίκητό του τό σπαθί για Ξαναζώσου πάλι,
Καί σκόρπα στην Ανατολή φωτιά και λάμψη τόση,
Όπου να ίδουν Αυστριακοί, Βούλγαροι, Τουρκοί, Ρώσοι,
Κι' όσοι σέ κράζουν άδερφή, κι' όσοι σέ θέλουν δούλα.
Άν ήσουν σύ βασίλισσα κι' άν ήσ' Έλληνοπούλα!

- Έπέθαν' ό Αλέξανδρος και πριν πεθάνη ακόμη
Μοιράσθηκαν τή δόξα του άνάξιοι κληρονόμοι,
Εσχίσαν τήν πορφύρα του, συντρίψανε τό στέμμα
Και τό σπαθί του έσκούριασε μέ τό δικό τους αίμα.
Έμεινα χήρα κ' έρημη... μέσα στά μαύρα χρόνια
Μ' έμάραν' ή άπελπισιά, μ' έφαγ' ή καταφρόνια,
Και στά χαρέμια έσύρθηκα Τούρκων Σουλτάνων δούλα
Του κόσμου έγώ ή βασίλισσα κ' ή πρώτη Έλληνοπούλα.

Μά πάλι δέν έτούρκεψα· κι άν ήμαι σκλαβωμένη,
Θερμή κ' έλεύθερη ή καρδιά στά σωθικά μου μένει.
Κι' άν έχασα ή βασίλισσα, του Αλεξάνδρου ή χήρα,
Μαζί μέ τόν Αλέξανδρο και στέμμα και πορφύρα,
Πορφύρα από τό αίμά μου μπορώ να βάψω πάλι
Και στέμμ' από τά δάκρυα να βάλω στό κεφάλι,
Κι' αντί Βουλγάρα να γενώ ή ναμαι Τούρκου δούλα
Ν' άναστηθώ ή να θαφτώ για πάντα Έλληνοπούλα!»

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ 2026

«...Δί' αὐτῶν τῶν πνευματοφόρων παλαισιμάτων ἤλθεν ἐν Χίῳ πρὸς τόν Κύριον καί τήν Ἐκκλησίαν «ὁ ὄσιος καί θεοφόρος πατήρ ἡμῶν Νικηφόρος ὁ λεπρός, παρακαλῶν Αὐτόν καί γονυπετῶν Αὐτόν» (Μάρκου 1, 40) «Ἰησοῦ ἐπιστάτα ἐλέησόν [με]» (Λουκᾶ 17, 13) καί διὰ τῆς ἰσαγγέλου βιοτήσ του ὑπό τήν Φωτοφόρον Σκέπτην τῆς Παναγίας καί ἐπόμενος τοῖς ἴχνεσιν τοῦ ὀσίου καί θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἀνθίμου τοῦ Χίου «ἤρξατο κυρῶσσειν πολλά» (Μάρκου 1, 45) «μετά φωνῆς μεγάλης δοξάζων τόν Θεόν» (Λουκᾶ 17, 15)...

Εἰς τόν χριστοφιλή καί χριστοπρεπή αὐτόν ἅγιον ἀφιερῶνει ἡ Ἱερά Μητρόπολις Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνουσσῶν τό ἐγκόλπιον ἡμερολόγιον τοῦ σωτηρίου ἔτους 2026, μετά τῆς εὐχῆς καθ' ἅπασαν τήν διάρκειαν αὐτοῦ, ἀλλά καί πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν νά ἐργαζώμεθα τὰς ἀσκητικὰς ἀρετάς τοῦ ὀσίου ἐπί τῷ τέλει τῆς καταγραφῆς τῶν ὀνομάτων ἡμῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς...» († Ὁ Χ. Μ.)

«Ἡ ἀγιοκατάταξη, πρῖν ἀπό τέσσερα χρόνια (14.4.2022), τοῦ Ἁγίου Εὐμενίου (Σαριδάκη) στά Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας μας, μᾶς ἔφερε στή μνήμη τόν πνευματικό του πατέρα Ἅγιο Νικηφόρο τόν Λεπρό, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀγιοκαταταχθεῖ δέκα χρόνια νωρίτερα (3.12.2012). Αὐτόν εἶχε ἀποστείλει στήν Αθήνα ὁ πνευματικός του πατέρας, ἰδρυτής καί κτίτορας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Βοηθείας τῆς Χίου, ἅγιος Ἀνθιμος, ὅταν ἐκλείσει τό Λεπροκομεῖο τῆς Χίου, ὅπου ὁ ἅγιος Νικηφόρος διακονοῦσε.

Θαυμάζοντας αὐτή τήν ἱερή «σκυταλοδρομία» - ἀλληλουχία πνευματικοῦ πατέρα καί πνευματικοῦ τέκνου, ὅπου ταυτόχρονα καί κληρονομικά ἀναλάμβανε ὁ ἕνας ἀπό τόν ἄλλο τήν ὑλική καί πνευματική διακονία λεπρῶν ἀδελφῶν μας, θεωρήσαμε ἐπιβεβλημένο νά ἀφιερῶσουμε τό φετινό ἡμερολόγιο τῆς «Γ.Ε.Χ.Α.» στόν πρῶτο σκυταλοδρόμο, τόν Ἅγιο Ἀνθιμο τῆς Χίου.»

Ἑλληνικά χωριά, οἱ πνεύμονες τοῦ τόπου μας
(Ι. Ν. Ἁγ. Μάμαντος Ἀφροδισίων 02.09.25)